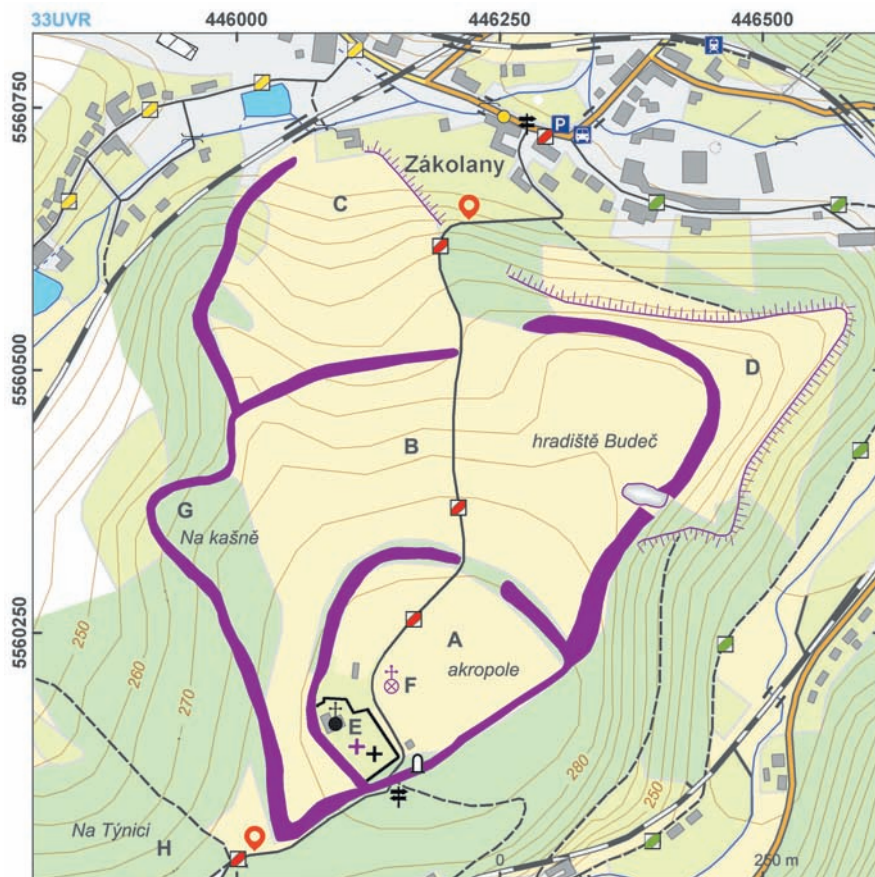

u něž byl založen hřbitov. Zánik hradiště můžeme *datovat především na základě archeologických pramenů do druhé poloviny 11. století. Nadále se však pohrřbávalo v okolí obou kostelů a v průběhu 12. století byla přistavěna ke svatopetrské rotundě na místě severní apsidy románská věž. Poslední spojení dřívějšího hradiště s panovnickým rodem mizí v r. 1262, kdy se královna Kunhuta vzdala patronátního práva k budečskému kostelu ve prospěch vyšehradské kapituly.

Prvním archeologem, který na Budči pracoval, byl již ve 40. letech 19. století V. *Krolmus. Dlouhodobý a systematický *archeologický výzkum Budče prováděli od 70. do 90. let 20. století specialisté z Archeologického ústavu ČSAV v Praze – Z. *Váňa, M. Šolle, A. Bartoňková, I. Krutina a další. Celkem bylo v tomto období prozkoumáno přibližně 6100 m² plochy budečského hradiště. K nejvýznamnějším objevům patří kromě bohatého pohřebiště v okolí rotundy sv. Petra a Pavla

především tzv. knížecí dvorec o rozloze přibližně 4500 m², obehnaný místy zdvojenou palisádou. Podobný areál se v Čechách podařilo archeologům objevit jen v několika ojedinělých případech. Větší část dvorce byla zničena současným hřbitovem; z jeho ohrazení výzkum zachytil pouze východní část, která prochází podél dnešní hřbitovní zdi.

Popis: Hradiště Budeč leží na ostrožně nad soutokem Zákolanského a Týneckého potoka, přibližně 15 km severozápadně od Prahy. Ostrožna tvoří konec návrší táhnoucího se od obce Brandýsek k obci Zákolany. Rozsáhlý areál hradiště (přibližně 15,2 ha) má nepravidelný tvar a skládá se z akropole (3,5 ha) na jižním cípu ostrožny (A), k níž se od západu, severu a východu připojuje vějířovité *předhradí (11,7 ha; B). V literatuře se objevují zmínky o dalších dvou menších předhradích (o celkové výměře 7,5 ha), které by se napojovaly k velkému předhradí od severozápadu (C) a severovýchodu (D), avšak na nich dosud neproběhl žádný archeologický výzkum a v terénu nejsou znatelné stopy po jejich fortifikaci. Akropole i předhradí byly opevněny dřevohlinitou hradbou (viz *opevnění dřevohlinité) s roštovou nebo komorovou konstrukcí s *čelní kamennou plentou, místy doplněnou o vnější mělký příkop. Brány byly nejspíše situovány v místech dnešních cest, ale zřetelnější pozůstatky jejich konstrukce se na hradišti nikde nezachovaly.

Z raně středověké zástavby hradiště se dochovala pouze rotunda sv. Petra a Pavla (E). Jde o jednoduchou centrální stavbu s válcovou lodí (o vnitřním průměru 8–8,6 m a zdívu

širokém 1 m), zděnou z opukových lomových kamenů, ke které přiléhala na východě polokruhovitá apsida. Archeologický výzkum zde našel doklady lité maltové podlahy. Rotunda sv. Petra a Pavla je nejstarším stojícím kostelem v Čechách.

Nedaleko rotundy byl pravděpodobně ve druhé polovině 10. století vybudován kostel Panny Marie (**F**). Jednalo se o drobnější kamennou jednodílnou stavbu s podkovovitou apsidou a hranolovitou věží. Zbořen byl v 18. století a jeho půdorys je v terénu vyznačen nízkými kamennými zídkami.

Archeologický výzkum uskutečněný v 80. letech 20. století v poloze Na kašně (**G**) odhalil nejen strukturu osídlení budečského předhradí, ale i podrobný vývoj jeho opevnění. Celkem byly rozpoznány dva časové horizonty osídlení a opevnění: zatímco starší fázi (konec 9. až počátek 10. století) charakterizovaly pozůstatky nadzemních staveb v podobě jílových a kamenných podlah, zlomky *mazanice (vypálené hlíny, resp. omazávky domů) s otisky dřevěných konstrukcí, keramika, zvířecí kosti a drobné nálezy, v mladším období (od druhé třetiny 10. století) se na předhradí objevily domy s kamennou podezdívkou, stejné jako na akropoli.

Přibližně 100 m jihozápadně od hradiště se nachází poloha Na Týnici (**H**), na níž odkryl archeologický výzkum doklady raně středověkého osídlení a pohřbívání a především hromadný hrob. Na základě antropologické analýzy lze předpokládat, že do opuštěného zahloubeného obydlí byly naházeny pozůstatky 33 až 60 těl mužů (nižší údaj vyplývá z počtu nalezených lebek, vyšší z počtu

dlouhých kostí). Na kostrách byly zaznamenány četné stopy po sečných a bodných zraněních. Archeologické prameny umožňují přibližné datování tohoto nálezu do rozmezí od konce první třetiny až do poloviny 10. století, a teoreticky ho tak snad lze spojit s neblahými událostmi po zavraždění sv. Václava na Staré Boleslavi r. 935, kdy byli ve významných centrech po bitvi jeho přívrženci. [**jm**, **pmv**]

Literatura: Bartošková – Štefan 2006; Štefan – Krutina 2009; Bartošková 2014.

Navigační bod: N 50°11'43.82", E 14°14'47.68" (vstup od severu); N 50°11'24.27", E 14°14'37.55" (vstup od jihu, poloha Na Týnici).

Přístup: Z doporučeného místa parkování u rozcestníku „Zákolany“ po červené turistické značce na hradiště Budeč.

Rizika: Žádná. Hradiště je celoročně snadno přístupné po schůdných cestách, nepočítáme-li převýšení zhruba 60 m. Prostor fortifikací je zřetelný díky porostu stromů a křovin, akropole i předhradí jsou zatravněné. Před návštěvou doporučujeme zkontrolovat návštěvní dobu rotundy sv. Petra a Pavla na internetových stránkách Sládečkova vlastivědného muzea v Kladně.

Okolí: [1] Okoř (PZ), zřícenina hradu: N 50°09'51.49", E 14°15'20.19" (3,0 km).

[2] Holubice v Čechách (PZ), románský kostel Narození Panny Marie: N 50°12'11.00", E 14°17'35.82" (3,8 km).

[3] Kozinec (PZ), mohyla v lese Ers: N 50°11'14.42", E 14°18'25.12" (4,5 km).

[4] Tursko (PZ), Čestmírova mohyla v poloze U Křížku: N 50°11'57.74", E 14°20'24.34" (6,9 km).

[5] Tursko (PZ), raně středověké hroby v okolí návrší Krlíš: N 50°11'13.08", E 14°19'40.61" (6,0 km).

[6] → Chýnov (PZ), pravěký mohylník (7,1 km).

[7] Vrapice (KD), románská rotunda sv. Mikuláše: N 50°09'57.32", E 14°10'14.34" (5,9 km).

[8] Hřebeč (KD), středověká tvrz Tasov: N 50°08'14.91", E 14°10'29.20" (7,7 km).

↓ Rotunda sv. Petra a Pavla. Foto Z. Kačerová, 2013.

Archeologický atlas Čech

Vybrané památky od pravěku do 20. století

Archaeological Atlas of Bohemia

Selected sites from prehistory to the 20th century

Martin Kuna

a kolektiv:

Alžběta Danielisová, Dagmar Dreslerová, Jan Hasil,
Josef Hložek, Michaela Langová, Jan Mařík,
David Novák, Čeněk Čísecký, Zuzana Kačerová,
Eva Čepeláková, Judita Korteová, Dana Křivánková,
Petra Maříková Vlčková, Zdeněk Mazač, Jitka Říhová

Překlad resumé David J. Gaul

Revize překladu Zuzana Maritzová, Petra Maříková Vlčková

Vydal

Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.,

Letenská 4, 118 01 Praha 1

a

Nakladatelství Academia, Středisko společných činností

AV ČR, v. v. i., Vodičkova 40, 110 00 Praha 1,

s podporou programu NAKI Ministerstva kultury ČR

Redakce neperiodických tisků

(Archeologický ústav AV ČR, Praha) Filip Laval

Fotografie na obálce Zuzana Kačerová

Logo AMČR Petr Kincl

Obálka, grafická úprava, sazba a zlom Zdeněk Mazač

Tisk Těšínská tiskárna, a.s.,

Štefánikova 1828/2, 737 01 Český Těšín

Vydání druhé, 2015

Ediční číslo 11779

ISBN 978-80-87365-82-3 (Archeologický ústav AV ČR, Praha)

ISBN 978-80-200-2526-5 (Academia)

Objednávky – Orders – Bestellungen:

Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.,

Letenská 4, 118 01 Praha 1, Česká republika

Fax: +420 257532288, knihovna@arup.cas.cz

Knihu můžete zakoupit v síti knihkupectví Academia,

na www.academiaknihy.cz nebo v knihovně

Archeologického ústavu AV ČR v Praze.